SLOVENSKE ŠEGE V ŠTEVANOVCIH

SZLOVÉN HAGYOMÁNYOK APÁTISTVÁNFALVÁN

PREDGOVOR/ELŐSZÓ

V taboru smo spet raziskovali šege v Števanovcih. Zbirali smo stara hišna imena že pri pouku spoznavanje slovenstva v osmem razredu. S pomočjo lončarja Štefana Zelka smo izpisovali imena na glinine ploščice. To delo smo nadaljevali tudi na taboru .

Iz vsakega imena smo naredili in okrasili po dve ploščici. Lončar je zažgal in glaziral te izdelke. Na šolskem hodniku smo jih razstavili in zatem smo jih razdelili po hišah. To je kulturna dediščina, s katero želimo, da ta hišna imena ostanejo. Kako in kdaj so ta imena postala, informatorji niso znali povedati, ampak to je edinstvena in bogata dediščina.

Šli smo tudi na teren in smo raziskovali stare šege in navade. Teme so bile: verski prazniki, deportacija, stara hrana. Informatorji, ki so nam pripovedovali ,so bili: Aranka Röfcéná, Grabrna Ana, Anuška Ropoš. Naredili smo posnetke,vse zapisali v porabskem narečju in v madžarščini.

Upamo, da bo ta publikacija zanimiva in bodo ostale naše šege v slikah in v mislih tudi.

Hvala vsakemu, ki je pri tem delu sodeloval in pomagal.

A népismereti tábor keretében tovább kutattuk a szlovén hagyományokat és szokásokat Apátistvánfalván. Régi házneveket gyűjtöttünk már a tanév során szlovén népismeret órán a 8. osztályos tanulókkal. Zelko Stefan fazekas segítségével pedig agyaglapra írtuk rá. Ezt a munkát folytattuk a táborban. A háznevekből 2-2 darabot készítettünk, amit a fazekas kiégetett és gyönyörű formát varázsolt nekik. Az iskola folyosóján helyeztük ki őket, valamint a ház lakóinak ajándékoztuk. A szlovén kulturális örökség fontos elemi ezek. Mikor és hogyan születtek ezek a háznevek nem tudjuk pontosan.

A háznevek kutatása és elkészítése mellett felkerestünk informátorokat akik a régi szokásokról és hagyományokról meséltek nekünk.

A kutatómunka az alábbi témákat ölelte fel: vallási ünnepek és hagyományok, kitelepítés, régi ételek. Informátoraink voltak: Doncseczné Németh Anna, Oreovecz Jánosné, Ropos Károlyné. Hangfelvételeket, képeket készítettünk. A hangfelvételeket rögzítettük vend nyelvjárásban és magyar nyelven.

Bízom benne, hogy a kulturális örökség megőrzése terén hasznos lesz ez a kiadvány. Mindenkinek köszönöm a segítséget, aki közreműködött ebben a táborban és a kutatómunkában.

TAKO SMO DELALI, PISALI HIŠNE IMENE/ÍGY KÉSZÜLTEK A HÁZNEVEK:

Sumisztyé
SUMISZTYÉ
KÁVÉNÉ

Bödrástyé
Trnyáréné
Vucstyéné
Kovácsá
Fiskálésyá
Sátyéné
Péntrsztyé
Kozaulénné
Furgyáréné
Péntrsztyé

Bybrsztyné

Pétrné
KAUCÉNÉ

Lujzátyéné

Bödrástyé
Grébárné
Szódójtyéné
Trnyárené

Pöjstyá

Mountisztyé
Szarkástye

Gyaudá
Mijáléné

Rétáné

Sárszt

PODARITEV/AJÁNDÉKOZÁS

20

20
ČMRVENE

<u>VERSKI PRAZNIKI/ EGYHÁZI ÜNNEPEK:</u>

Prpovejdala je nam tetica Aranka Röfcéná:

Svétyé so puni biléj. Na vüzen eštye z biciklinom smo nej moglé téjté, z motorom tü nej, samo pejštyé. Nauvo léto, staro léto, tréj kraljevo, prvá péttyá smo vsé držalé. Puno svétkov je bilau.

Pred vüzmom smo cejli tyéden k méšá odlé.Pejštyé smo odlé , eno vöro tá, pá eno vöro nazaj. Cejlé tyédan smo k méša odlé. Na veltyé četrtek so v dávétoj vöré zvoné stavili, pá véč nej so sméli na njiváj délati z zamlauf. Na velko soboto so lagvo šego mélé, po dávétoj vöré

so zvoné nazaj postavili. Ná velko soboto já tü béjlá procéssijá. Lüstvo já leko šlau na njivo délát.

Té já pá sakši üšo delát. Zdaj já bolá baukšá. F četrták cejlé dén leko délá, samo f péták pá f soboto nej. Soboto žéná májo dostá délá.

Pred vüzmon so štácijá v nedélo bilé, ovák já sikši domá molo sikšé dén.Léto gyézáro dávétstaušesdásétpétogá já gyézároosánstaustaušestdásétpét bilau. Zdaj pá nás žé kumáj gyé. Cirtyáf já tü prázná. Pred vüzmom smo po srejdáj in pétyáj nej gyélé masau. S prvogá cejlé tyédán nej. Na veltyé tyédán smo tašo postno gyészté mélé: sliva, gröjšča, kloca, mlejčno župo. Mástno smo nej gyélé, brezi žirá. Na vüzánsko nedélo so zázránková nésli svéčát. V šestoj vöré já béjlá méšá. Pejštyé so nosili svéčát. Ná dáséto vöro pá smo pá šléj k méšá. Pérácá, rén, šonku, gyájcá, sau smo nésli svéčát. Néjstárné so éščá vejno pá mošt tü néslé. Mijáléná Ménká so na glavej nesli drvénko- taun já velká držéjná béjlá.

Prvá pétyjá so tü trno držálé. K méšá smo odlé. Baug gá vari, nej smo smélé masau gyésti. Brezé žirá smo työjálé.Velko já tau bilau, dá pá kak sá gorá ráslá, tau já fse minaulo. Da já drügá bojná préjšlá sá já fse zmájšálo. Mládé tau véč niká ná držéjo.F posto smo samo v nádélo gyélé masau. Ka smo domá zábádálé téjsto masau smo gyélé, svénjsko pá kakšo kokauš. Párá dománju šontyá nej bilau.

Božič já tü veltyé svéták béjo. V adventi smo tü nej gyélé masau. Sikši dén so zorgyánicá biléj Markovič gospaud so držálé. Na svéti post do podnévá niká smo nej gyélé, potéjstém klocá, kakšá pogača z mlejkom ali z olájom.

Jenek so kántor biléj. Sikšé dén já méšá béjlá, zvöjn četrtká, té so f Sakalaufcá šléj k méšá. Pejštyé so odlé, potéjstén z motorbiciklénon.

24. decembrá já paunaučnicá béjlá, telko lüstvo já bilau, ká nej smo mélé f cirtyfé mésto. Tak smo stalé pá sejdlé kak f pákléná spicá. Moštyé so tak popejválé ká já cejlá cirtyáf štrmélá.Slovenstyé so popejválé, gospaud so prajlé, dočas do oni pri oltári samo slovenstyé

leko popejvá. Gospaud so béléj hrvát, lagvo so goučalé slovenstyé. Delé pop so trno lapau goučálé. Ná stáro léto já tü méšá béjlá, potejm smo pá v krčmau šléj. Samo do edánajsti vöri, potéjstin já sikši domau üšo. Ná nauvo léto já pá sikši üšo f cirtyáf. Litánéja já béjlá sikšo nádéljo. Na Tejlovo, Kréjževo já tö béjlá litánéja.

Dá já béjlá procésija eščá sakalovčáni in slovénčárgyá so tü pejštyé prišlé.

Málá méšá, velká méšá, Srcá Jezušová, tréj králjé- tau smo fsé svátéjlé.Svéstvá dén smo mélé 14. majuša pá 17. oktobrá.

Ná tejlovo so šaturá postávlálé z brézá. Slovénstyá molitvéná knigyá smo mélé. Gya ščá s té molim. Pá mám en stáré katekizem , téga éščá moj očá émo.

Mauž je béjo kántor od pétdásét šéstogá. Nájprvén já ná hármonijumé igrál, potéjstén na orglé. Sám od sébá sá já nafču. Mámé já pomágu njémá. Méj smo zvonéjlé tü, z rokamé. Da já žénská mrlá té so dvákrát z málém začnélé, potejn ftyüper. Moštyé mrau gnauk z málém, potéjstén ftyüper.Moštyé smo f törné zvonéjlé.Brgancén Gyaužé so trno dobro zvonéjlé. Mrtvácá so z rokau nosélé potéjstén z kaulámé vozélé. Gostüvánje so f cirtyvé mélé.Pejštyé so šléj, kasneje pá s kočöjom. Mládé pár so tréjkrát oznanélé v cérkvé.Kárážno já bilau, goslárgyá so biléj, ná plácá so plésalé. Baur so tü vléklé.

Ka smo gyélé domá?

Ka smo prpauválé: krompčá, kápüsto, kaup, žgaunityá,vrnjo mlejko,cvértyá, kašo,prausa, déjno. Tau smo gyélé. Lén smo domá pauválé tü. S togá smo plátno naprajlé, prčácá smo šéjválé pá žaklá.

Šumiská Tréžá já vudau rédlá, čé so kogá zvörklé.Pr nán so bujcáctyé, pá kokauši bátéžné grátálé- s tau vudau já dolá záprálá, pá so ozdravélé. Da smo mrléj sá na céntorá polejválá, pá sá čöjlá da pr njéno grobá glaš počo. Poglédnolá sá, pá já tan béjo cejlé glaš,

naskurá smo mi prajlé, da já Tréžá mrlá.Mojgá pojbiča so tü zvörklé, tak já ráštyo. Tréžá já vudau naprávélá, pá sá já pojbič pomiriu.

Čüdá gyéso, samo néjstrné ná dájo válati.

Sok egyházi ünnep volt. Húsvétkor csak gyalog mentünk templomba, nem lehetett kerékpárral vagy motorral menni. Újévkor, szilveszterkor, Vízkeresztkor, első péntekeket mind be kellett tartanunk. A nagyhéten egész héten misére jártunk. Nagy csütörtökön megállították a harangokat délelőtt 9 órakor, ekkortól nem dolgozhattunk a mezőkön. Nagy szombaton9 órakor visszaállították a harangokat. Feltámadási körmenet volt nagy szombaton. Most nagy csütörtökön este állítják meg a harangokat. A nagy héten keresztutat imádkoztunk otthon és a templomban is. 1965-ben 1865 ember volt, most meg már alig vagyunk. Nagy héten egész héten böjtöltünk: aszalt gyümölcsöket, tejes ételeket ettünk. Zsíros ételeket sem ehettünk. Húsvét vasárnap reggel 6 órakor szentelték meg a húsvéti ételeket: sonka, perec, torma, só. Van, aki még bort és mustot is vitt szentelni. Egy asszony a fején vitte nagy vékában a szentelni valót- nagy volt a család. Az első péntekeket is betartottuk. Isten őriz, hogy valaki húst egyen ezeken a napokon.

Aztán a háború után ez megváltozott. Ma már a fiatalok ezt nem tartják be. Böjt idején csak vasárnap kaptunk húst. Amit otthon megtermetünk, azt ettük. Az otthoni sonkának párja nem volt!

Karácsony is nagy ünnep volt. Advent idején sem ettünk húst. Minden reggel hajnali, roráté mise volt reggel 6 órakor Markovics plébános úr tartotta. December 24-én délig semmit nem ehettünk, ebédre aszalt szilvát, valami kis pogácsát. Jenő bácsi kántor volt, (a férjem), csütörtök kivételével minden nap volt szentmise. Csütörtökön Szakonyfaluban volt mise. Először gyalog jártak t a plébánossal, majd később kerékpárral, kis motorral. December 24-én éjféli mise volt. Úgy ültünk vagy álltunk a templomban, mint a gyufaszálak. Tömve volt a templom. A férfiak úgy énekeltek, csak úgy zengett a templom.

Szlovénul énekelte, Markovics plébános azt mondta, amíg ő itt misézik csak szlovénul lehet énekelni. Horvát volt a plébános úr, kicsit furcsábban beszélt szlovénul. Előtte Deli plébános volt, ő szépen beszélt szlovénul. Szilveszterkor este is volt mise, utána mentünk a kocsmába, de 11 órakor mindenki hazament. Újévkor mindenki ment megint misére. Litániák is voltak. Körmenetkor még Szakonyfaluból és Rábatótfaluból is jöttek hívek. Oltáriszentség ünnep május 14-én és október 17-én volt. Körmenetkor sátrakat állítottak fel nyírfából. Én még most is szlovén imakönyvből imádkozom. Van még egy régi hittankönyvem, amelyik édesapámé volt. A férjem 1956 óta volt kántor. Először kis harmóniumon játszott, majd orgonán. Édesanyám segített neki. Harangoztunk is a templomban kézzel. Amikor nő halt meg akkor kétszer a kis haranggal kezdtük, utána a nagy haranggal együtt. Ha férfi halt meg akkor egy kicsi és utána a naggyal együtt.

A férfiak a toronyban harangoztak. Doncsecz Józsi bácsi nagyon jól tudott harangozni. A halottakat kézzel vitték, később szekéren. Esküvők is voltak a templomban. A fiatal párokat háromszor hirdették ki az esküvő előtt. Vidám volt az esküvő, templom előtt táncoltak.

Rönkhúzás is volt.

Mit ettünk? Amit otthon megtermeltünk: krumpli, káposzta, málét sütöttünk, tejet, töpörtyűt, kását, hajdina. Lent is termesztettünk otthon, ebből ruhát, lepedőket és zsákokat varrtunk.

Teri néni vizet csinált, ha valakit megbabonáztak. Evvel a vízzel mosták le a beteg állatokat és a megbabonázott embereket, gyerekeket is. A csodákban hiszek és hittem is. A víznek gyógyító ereje volt. Még most is vannak csodák, de az emberek nem hisznek benne.

Grábárná Aná/Doncseczné Németh Anna:

Méj smo biléj vőodpéljáné devetdvajstoga áprila létá gyézárodávétstaupetdásetdrugogá. V noči so prišli po nás, pá smo eno vöro dobéjlé aj sá ftyüp spatyivámo.Váráš so nás pélálé na cug, pá so nas vagaun gyálé.Ná Alföld so nás odpélálé. Prvo nauč smo vanej spálé. Lejpá nauč já béjlá, zvejzdá so svejtilá. Drügo nauč smo štalo dobéjlé, vö já bilau obejláno, na slamé so spálé. Da so nás na László major odpélálé, té smo baukšo mésto mélé. Šporáné so biléj z nami, pá eščá ená drügá držiná. Záto so nas vöodpélálé ká smo véč gröntá mélé- 31 plügov pá dvá ramá.Očá so s konji délálé, mati so pá ná mázévaj délálé cejlé dén.Gya sá dávét lejt stará béjlá, šaulo smo nej odlé. Mlájšá sá skrb mejlá. Bilau dá smo z rižá trávo vöbrálé, vodej smo odlé notá. Tako pioc bilau, notá v nogyé so sá nám zgrabélá, s spicof so nam vöpobrálé. Starištyá so cejlé dén délálé, méj smo saméj biléj. Dvej létá smo taun biléj, té so nas odpélálé na Vép. Taun smo žé f šaulo odlé. Edánajstoga novembrá gyézárodávetstaupétdesetšestoga smo domau prišli. Niká smo nej mélá domá, sé so nám odnéslé, samo raun. Sé smo moglé názáj

työjpété, pá správláté. Očén brat so nám dostá pomágálé. Mélé smo engá psa, téjsté já názáj préjšo k nám od stréjcá.

V Otkaucá laknivámo, od téc smo odlé k méšá. Nájprvén pejštyé, potéjstén z biciklinon. Svéttyá smo trno držálé, starcé so trno aklávé biléj na tau. Telko nas já šlau da já cejlá poštéjá puna béjlá. Vérske svéttyé smo mélé dostá. Na veltyé tyédán smo se postélé. Másau smo nej gyélé, klocá,söjo sád, kapüsto, gra, straušanco.

Cértyáf já tü puná béjlá, méj mládé smo moglé státé. Ná veltyé cétrták so zvoné stavélé. F péták já stácijá béjlá popdnévá f trétyoj vöré. F cirkvé so molélé štacijá, kaulákvrat so šléj kak so tyejpé. V nádélo so másau svéčálé zázránká f 6 vöré. Po nádéláj smo tüj v Otkafcá pá pr šoléné kréjžá molélé, da já kréjžávo bilau. Da já bučá béjlá tü puná cirtyáf béjlá. K zorgyánicán smo tü odlé.

Ka smo gyélé? Méj smo mélé péč. Maté so kröj, pérácá, rétášá péklé, pá štyá kuglof tü. Méj mlájšé smo dobro živlenjá mélé- dvá svá bilá z bratom.Z déjná smo kaup péklé,gyaučové pá kukarčan kaup. Bujcátyá smo mélé, pá kokaušé. Okajáno másau so vrkár mélé dé já orau bilau, maté já dolá spéklá masau f pistyár pá žiraun dolá polájálá.

Da smo mlátélé osenajst- dvajsté löjdé já bilau. Dvá tyédná so mlátélé, pá odlé kaulak vrat po vési. Gya sá z mátárgyof domá béjlá, z gauštyá sá drvá vozilá domau. Da smo mlátélé sá k Borvé üšlá po véjno.

Kašna ižiná ménjá so bilé v Otkaufcáj? Dosta s togá žé nejgá, vö so pomrléj, dolá so já rázmétálé, ká so stáré biléj: Gulášéné, Gyürvá, Kaucéné. Kuzauléné, Magyarné, Bédéné, Pétréné, Éniné, Proléné, Fárénčéné, Dejksoštyé, Rubájnéné, Kondárné, Sarkáštyé, Žlárstyé, Borvé, Kléjnéné, Furgyánéné.

1952. április 29-én voltunk kitelepítve. Éjjel jöttek értünk, egy órát kaptunk, hogy összepakoljunk. Szentgotthárdra vittek minket a vasútállomásra, vagonokba raktak és az Alföldre vittek. Első éjjel a szabad ég alatt aludtunk. Emlékszem olyan szép csillagos volt az ég.

Utána istállóban voltunk elszállásolva. László majorban már jobb szállást kaptunk. Két másik családdal voltunk együtt. Azokat telepítették ki, akiknek több földjük volt. Nekünk 2 házunk és 31 hektár földünk volt. Édesapám lovakkal dolgozott, édesanyám pedig a mezőkön. Mi gyerekek otthon voltunk, iskolába nem jártunk. Volt amikor a rizsföldeken a füvet szedtük ki. A piócák a lábunkba ragadtak, a férfiak gyufával szedték ki őket. A szüleink reggeltől estig dolgoztak. Két évet voltunk a László majorban, utána Vépre vittek minket. Ott már járhattunk már iskolába. 1956. november 11-én térhettünk vissza haza. semmink nem maradt. Mindent újonnan kellett megvennünk. édesapám testvére sokat segített nekünk.

Balázsfalváról gyalog jártunk misére, később kerékpárral. Minden ünnepet megtartottunk, a szülők erre neveltek minket. Annyian mentünk, hogy tele volt az út. Sok egyházi ünnep volt. A nagy héten böjtölnünk kellett. Húst nem ehettünk, aszalt gyümölcsöket, káposztát, babot, répát. A templom tele volt hívőkkel, nekünk fiataloknak állnunk kellett. Nagy csütörtökön megállították a harangokat. Nagy pénteken délután keresztutat imádkoztunk. Húsvét vasárnap reggel 6 órakor szentelték meg a húsvéti ételeket. Vasárnaponként Balázsfalván a kereszteknél is imádkoztunk. Búcsúnapján tele volt a templom hívőkkel. Hajnali misékre is jártunk. Mit ettünk? Volt kemencénk. Édesanyám kenyeret, kalácsot, kuglófot, rétest és perecet sütött. Nekünk gyerekeknek jó sorunk volt- ketten voltunk az öcsémmel. Hajdinából, kukorica lisztből, kölesből, tojásból málét sütöttünk. Disznókat és tyúkokat tartottunk. A füstölt húst a kémény mellett tároltuk. Édesanyám húst sütött le, fazékba rakta és zsírral leöntötte. Cséplésekor 18-20 ember volt. Két hétig folyt a cséplés faluban. Én lovakkal fát hordtam az erdőből. Háznevek sok volt csak itt Balázsfalván. Sok ház ezek közül már nincsen meg.

MLÉJNÁRNÁ ANUŠKA/ROPOS KÁROLYNÉ:

Téjstogá rédá nej tak bilau kak zdaj. Téjsto so gyélé pá työjálé, ka so domá prpauválé. Gyájcá, kokošéčo pá svénsko másau. Bolá já zdravo bilau, kak zdaj. Kukarčno, déjnsko, bér (Prosá). Kröj so domá péklé. V bauto so samo po cutyer pá sau šléj. Dödálá, mlejčno répo, kápüsto, kakšná pogačá. Enga bujcáká smo mélé, dá pá já tau bilau 5- 6 lidám. 70-80 kilo já vago. Kaup smo péklé, éščá za obát smo tau gyélé, kvašáná bubrityá. Té já nej teko bátéžno lüstvo bilau, kak zdaj.

Svétyá smo sé držálé, dostá smo k méšá odlé. Té nej bilau tak kak zdaj, radé smo biléj da leko démo. Zdaj pá mlájšé zápovejdájo starišon.

Kumánk smo čakálé dá leko démo. Velká pá málá méšá, vüzen, veltyé tyédán, štácijá,zaurgyánice, váčérnica, svestvo- pogyá pá déklá so odlé molét. Notá so biléj ftáláné. Mrtvácá so domá mélé, 2-3 dnéj. Bogá so molélé, popejválé.

Gya sá od Mléjnárné, zdaj nám pá právijo da smo Ropoštyá.

Lén smo domá pauválé. Dostá délá já bilau s tejn. Iz seméná so oláj rédlé. Lén so vöpostyöjblé, pošiséjlé so gá. Pá so gá námočélé ná péč so gyálé na strlicof, strlé-prdéjvo so rédlé.S tunkáčon so moštyé

délálé, žmétno délo já bilau.Cvörán, prjau so délálé.Plátno já trbélo polejváté, obračáté.Z rukaf smo šéjválé. Dostá prčácof smo naprajlé.

Régen nem úgy volt, mint most. Amit otthon megtermeltünk abból főztünk és sütöttünk. Tojás, tyúkhús és disznóhúst ettünk. Sokkal egészségesebb ételek voltak: kukoricaliszt, köles, hajdina, dödöle, répa, káposzta, valami kis pogácsa. Kenyeret is otthon sütöttünk egy hétre. Egy disznót hizlaltunk, 70-80 kg-ra hizlaltuk. Meddig volt elég egy 5-6 tagú családnak? Málét sütöttünk, sokszor még ebédre is ezt ettük kovászos uborkával. Régen nem volt annyi beteg ember, mint most. Alig vártuk, hogy szentmisére mehessünk.

Az ünnepeket nagyon megtartottuk. Kis mise, nagy mise, Húsvét, nagy hét, keresztutak, hajnali misék, litániák, szentségimádás. Szentségimádáskor a fiúknak és a lányoknak kellett imádkozni a templomban, be voltak osztva. A halottak otthon voltak felravatalozva, 2-3 nap. Imádkoztak és énekltek. Lent termesztettünk otthon. Sok munka volt ennek a megmunkálása, szárítása, áztatása. Ebből cérnát készítettünk, ruhaanyagot. Kézzel varrtuk a lepedőket és a zsákokat.